

РОЗДІЛ 3 ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 342.1

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ ФРАНЦІЇ

MECHANISM OF LEGAL REGULATION OF WORKING TIME PROSECUTORS FRANCE

Машненко В.І.,
здобувач

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

У статті розглянуто досвід правового регулювання робочого часу працівників органів прокуратури Франції. Визначено термін «фактична тривалість робочого часу» за законодавством Франції. Сформульовано шляхи запозичення механізму правового регулювання робочого часу працівників органів прокуратури Франції для України.

Ключові слова: прокуратура, працівники прокуратури, робочий час, механізм правового регулювання, досвід Франції.

В статье рассмотрен опыт правового регулирования рабочего времени работников органов прокуратуры Франции. Определен термин «фактическая продолжительность рабочего времени» по законодательству Франции. Сформулированы пути заимствования механизма правового регулирования рабочего времени работников органов прокуратуры Франции для Украины.

Ключевые слова: прокуратура, работники прокуратуры, рабочее время, механизм правового регулирования, опыт Франции.

The article describes the experience of legal regulation of working time of employees of the French prosecutor's office. It defines the term "actual hours of work" under French law. The ways of borrowing mechanism of legal regulation of working time in France the prosecution of employees for Ukraine.

Key words: prosecutor, prosecutors, working hours, legal regulation mechanism, French experience.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку України проводиться реформування системи та організації діяльності органів прокуратури відповідно до європейських стандартів. Такі зміни також стосуються сфери трудових відносин прокурорських працівників, зокрема питань правового регулювання їх робочого часу. Вони є досить важливими з огляду на особливості правового статусу цих працюючих та потребують всебічного й ґрунтовного наукового дослідження.

Стан дослідження. Безпосередньо проблему правового регулювання робочого часу працівників органів прокуратури, але лише в рамках національного законодавства про працю, вивчали такі вчені, як К.О. Кизименко, С.В. Серебряк, О.О. Шевцов.

Метою статті є аналіз механізму правового регулювання робочого часу працівників органів прокуратури Франції з метою визначення шляхів запозичення досвіду Франції Україною.

Виклад основного матеріалу. Особливості механізму правового регулювання робочого часу працівників прокуратури Франції полягають у тому, що він здійснюється не на підставі Трудового кодексу Французької Республіки [1], а завдяки спеціальному трудовому законодавству цієї країни Європейського Союзу. Воно виражено в Указі Ради міністрів Французької Республіки «Про орга-

нізацію та скорочення робочого часу на державній службі і в судовій системі» від 25 серпня 2000 року № 2000-815 [2], що впливає зі ст. 10 цього Указу, в якій зазначається, що його положення поширюються на прокурорських працівників. При цьому слід зазначити, що відмінною рисою правової системи Франції є розподіл нормативної регламентації трудової діяльності прокурорських працівників. Цим пояснюється наявність окремого законодавчого акта про робочий час таких працюючих та окремого закону, який визначає засади організації, управління та функціонування системи французької прокуратури (магістратури), в тому числі й окреслює питання часу відпочинку, оплати праці та соціального захисту, – Ордонансу Французької Республіки «Про органічний закон стосовно магістратури» від 22 грудня 1958 року № 58-1270. В той же час у порівнянні з законодавством Франції національне не містить особливих положень щодо робочого часу працівників органів прокуратури в єдиному уніфікованому нормативному вигляді. Вони закріплюються тільки у підзаконних та локальних актах: наказах Генеральної прокуратури України й правилах внутрішнього трудового розпорядку. Незважаючи на специфіку роботи вказаних працівників, яка за своїм змістом є службово-трудою діяльністю, на них поширюються загальні норми

Кодексу законів про працю України у частині встановлення тривалості й режимів робочого часу.

Крім того, Указ Ради міністрів Французької Республіки «Про організацію та скорочення робочого часу на державній службі і в судовій системі» від 25 серпня 2000 року № 2000-815, аналогічно Трудовому кодексу Французької Республіки, встановлює доволі чітку регламентацію робочого часу працівників органів прокуратури [3]. Так, уже з перших статей вказаного нормативного акта вбачається, що цьому питанню приділяється значна увага: закріплюється поняття, норма тривалості, режим та порядок обліку робочого часу прокурорських працівників Франції. Іншими словами, законодавчо встановлюються спеціальні стандарти цього часового періоду.

Зокрема, під терміном «фактична тривалість робочого часу» розуміється час, протягом якого працівники органів прокуратури знаходяться у розпорядженні свого роботодавця і повинні виконувати його доручення, не маючи змоги вільно використувати такий час в особистих цілях. Вона становить 35-годинний робочий тиждень. Також встановлюється максимальна межа тривалості річної норми робочого часу в 1607 годин, яка може бути знижена наказами певних міністрів Державної ради Франції тільки в окремих випадках, насамперед пов'язаних з роботою у нічний час, змінною роботою тощо [1]. Усі зазначені положення, що окреслюють нормативний механізм регулювання робочого часу працівників органів прокуратури Франції, цілком узгоджуються з вимогами правових актів Європейського Союзу, передусім Директиви Європейського Парламенту та Ради «Про деякі аспекти організації робочого часу» від 4 листопада 2003 року № 2003/88/ЄС [4]. Цим актом закріплюються обов'язкові для дотримання Державами-учасницями такої наднаціональної установи мінімальні правила-гарантії щодо тривалості робочого часу, необхідності надання перерв протягом робочого дня, організації роботи в нічний час, трудового розпорядку тощо. Водночас універсальний стандарт стосовно 40-годинного робочого тижня не включає можливу надурочну роботу. Директива не передбачає можливості скорочення тривалості робочого тижня та не регламентує надурочні роботи. Вони повинні бути врегульовані на рівні національного законодавства [5, с. 363]. На підставі зазначеного впливає висновок про те, що у Франції нормативно закріплені основні постулати щодо робочого часу працівників органів прокуратури, які охоплюють практично усі його аспекти. Це забезпечує ясність та зрозумілість правового регулювання трудових відносин з приводу реалізації та забезпечення прав цих осіб на працю в умовах чітко визначеної тривалості періоду часу, коли вони повинні виконувати свої службово-трудові обов'язки.

На відміну від працівників органів прокуратури України французьке спеціальне трудове законодавство, хоча і базисно, але ґрунтовно й детально окреслює усі питання робочого часу таких працюючих. Так, з аналізу Указу Ради міністрів Французької Республіки «Про організацію та скорочення робочого

часу на державній службі і в судовій системі» від 25 серпня 2000 року № 2000-815 [2] випливає, що робочий час працівників прокуратури (магістратури) Франції організований таким чином. По-перше, закріплюються мінімальні гарантії, згідно з якими щотижневі години фактичної роботи, в тому числі понаднормові, не можуть перевищувати 48 годин протягом тижня або 44 години в будь-який період з 12 тижнів поспіль. По-друге, тривалість щоденної роботи повинна становити не більше 10 годин. По-третє, нічна робота включає у себе щонайменше період між 22 годиною вечора та 5 годиною ранку або будь-який інший період із 7 послідовних годин між 22 годиною вечора і 7 годиною ранку. По-четверте, зазначені правила можуть бути не дотримані тільки у виключних випадках. Наприклад, коли існує необхідність постійної роботи для захисту людей та майна.

Крім того, ст. 6 Указу Ради міністрів Французької Республіки «Про організацію та скорочення робочого часу на державній службі і в судовій системі» від 25 серпня 2000 року № 2000-815 передбачає можливість працівників прокуратури цієї держави виконувати доручену їм роботу у гнучкому режимі робочого часу. Відповідно до вказаного припису така нестандартна форма останнього може використовуватися тільки з урахуванням експлуатаційних вимог та після консультацій з технічним комітетом Ради міністрів. Вона передбачає базовий період, який, як правило, складає два тижні або один місяць, протягом якого зазначені працівники повинні відпрацювати встановлену для цього часового проміжку кількість годин у межах чітко визначеної норми тривалості. При цьому організація так званих «гнучких годин» має обумовлюватися конкретними завданнями з надання органом прокуратури відповідних державних послуг, а також включати «мобільні діапазони», в яких працівники такої інституції обирають час свого початку та закінчення роботи. Дотримання кожним прокурорським працюючим вимоги щодо виконання норми робочого часу контролюються, а відповідний облік робиться щоденно [2]. Отже, як свідчить європейська практика, гнучкий режим робочого часу може запроваджуватися і в службово-трудовій діяльності працівників органів прокуратури. Він вимагає високого рівня самоорганізації останньої та дотримання працівниками службової дисципліни. Водночас завдяки застосуванню такої нестандартної форми організації робочого часу для працівників прокуратури трудові завдання можуть виконуватися ретельніше, а сам робочий час використовуватися раціональніше й продуктивніше. Звичайно, для національного законодавства у публічному секторі це досить новаторський і навіть радикальний підхід, але за своєю природою і результативністю він все ж таки виправданий.

У порівнянні з Францією питання режиму робочого часу вітчизняних працівників прокуратури визначаються наказами Генерального прокурора України про організацію роботи й управління в органах прокуратури та правилами внутрішнього трудового розпо-

рядку, що затверджуються в кожній такій державній інституції. К.О. Кизименко зазначає: «За загальним правилом повний робочий час має загальностановлену тривалість служби прокурорського працівника з повним робочим днем та робочим тижнем. Облік виконання робочого часу прокурорських працівників ведеться в табелях обліку службового часу і включає в себе контроль за своєчасною явкою прокурорського працівника на службу та виходом на відпочинок. Щомісячно 13 і 23 числа табель передається до бухгалтерії за підписом начальника структурного підрозділу та відповідальної за це особи» [6, с. 418]. Крім того, з аналізу правил внутрішнього трудового розпорядку органів прокуратури вбачається, що для їх працівників на сьогоднішній день характерно: 1) понаднормовий робочий час; 2) робота у нічний час, вихідні, святкові й неробочі дні з наступною компенсацією згідно зі ст. 63 Кодексу законів про працю України; 3) робота змінами у неробочий час; 4) обов'язковий контроль керівників структурних підрозділів органу прокуратури за певним рівнем присутності на роботі працівників упродовж робочого дня; 5) скорочений робочий час напередодні святкових днів [7]. Зазначені елементи входять до структури механізму правового регулювання робочого часу працівників органів прокуратури. Однак вони не є достатніми для забезпечення повноцінного механізму правового регулювання робочого часу прокурорських працівників. Сучасний розвиток службово-трудова відносин працівників органів державного обвинувачення вимагає встановлення ефективнішої організації часу, призначеного для виконання ними обумовлених посадою та публічними функціями службово-трудова обов'язків. Досягнення зазначеної мети можливе завдяки використанню позитивного досвіду такої країни Європейського Союзу, як Франція, в аналізованій сфері.

Таким чином, із аналізу особливостей нормативної регламентації робочого часу працівників органів прокуратури за французьким законодавством вбачаються такі напрями запозичення відповідної позитивної практики.

Першим шляхом є внесення системних змін до профільного законодавчого акта про прокуратуру.

Реалізація окресленого напрямку включає передбачення у Законі України «Про прокуратуру» трудово-правової термінології у сфері правового регулювання робочого часу прокурорських працівників. Насамперед, варто нормативно закріпити такі поняття, як «робочий час працівників органів прокуратури», «гнучкий графік роботи» цих осіб тощо.

Також слід доповнити Закон України «Про прокуратуру» положеннями про норми тривалості робочого часу, максимально допустиму тривалість робочого часу прокурорських працівників, виняткові підстави недотримання вимог про нормальну тривалість їх робочого часу та порядок компенсації за виконання роботи в таких часових умовах. Тобто саме у законі необхідно визначити мінімальні гарантії у сфері правового регулювання робочого часу працівників органів прокуратури. Наприклад, видається правильним встановити правило про те, що тривалість робочого часу останніх

не може перевищувати 48 годин протягом робочого тижня. У такому разі будуть дотримані європейські стандарти, втілені у Директиві Європейського Парламенту та Ради «Про деякі аспекти організації робочого часу» від 4 листопада 2003 року № 2003/88/ЄС. Це, з одного боку, сприятиме захисту службово-трудова прав таких працюючих, а з іншого – забезпечуватиме адаптацію національного законодавства про працю до відповідного законодавства Європейського Союзу.

Другим шляхом є законодавче визначення й закріплення стандартів й видів робочого часу прокурорських працівників у розумному поєднанні з нестандартними його режимами.

Відповідно до наведеного напряму пропонується доповнити Закон України «Про прокуратуру» положеннями про нормальну тривалість робочого часу працівників органів прокуратури, норма якої складає не більше 40 годин протягом робочого тижня, та одночасно приписами щодо спеціальних режимів робочого часу таких осіб.

Оскільки чинне національне законодавство не надає можливості прокурорським працюючим виконувати свої службово-трудова обов'язки в умовах нестандартних форм організації робочого часу, то більш оптимальним є передусім впровадження гнучкого режиму останнього. Такий вибір пояснюється тим, що на сьогодні режиму робочого часу за гнучким графіком роботи в цілому належить провідна роль серед інших нестандартних форм такого періоду. При його впровадженні у службово-трудова діяльність працівників прокуратури будуть враховуватися інтереси й потреби як держави-роботодавця, так і працівників органів прокуратури щодо ефективного використання робочого часу.

Висновки. Враховуючи вищевикладене, можна запропонувати такий механізм реалізації окресленого напрямку. У Законі України «Про прокуратуру» закріпити положення, згідно з яким в узагальненому вигляді визначатиметься право працівників органів прокуратури виконувати свої службово-трудова завдання за гнучким графіком. Безпосередньо детальний порядок та підстави дії цього припису варто викласти у підзаконному нормативно-правовому акті, а саме у наказі Генерального прокурора України. Зокрема, він повинен містити такі правила. Насамперед, це поділ робочого часу працівників органів прокуратури на дві частини: фіксований робочий час у середині дня – час обов'язкової присутності всіх зазначених працюючих на своїх робочих місцях, а також змінний (гнучкий) робочий час – на початку і наприкінці робочого дня, коли прокурорські працівники самостійно регулюють час початку й завершення роботи. Змінний (гнучкий) час має бути відпрацьований таким способом, щоб у цілому була додержана тривалість роботи, встановлена правилами внутрішнього службово-трудова розпорядку в розрахунку на тиждень або на місяць. Фіксований робочий час за своєю тривалістю має становити більшу частину робочого часу, що зумовлено необхідністю здійснення відповідних службово-трудова завдань і контролю за прокурорськими працівниками, що працюють за вказаним графіком.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Décret n 2000-815 du 25 août 2000 relatif à l'aménagement et à la réduction du temps de travail dans la fonction publique de l'Etat et dans la magistrature [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT00000208382&fastPos=401&fastReqId=1027578084&categorieLien=cid&oldAction=rechTexte>.
2. Трудовий кодекс Франції від 1 травня 2008 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://legifrance.com/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006072050&dateTexte=20110112>.
3. Бычкова К.Н. Франция. Понятие и режимы рабочего времени: традиции и новации / К.Н. Бычкова // Сравнительное трудовое право. – 2010. – № 4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.hse.ru/data/2011/01/21/1208900095/France_4_2010_T1_A.pdf.
4. Directive 2003/88/EC of the European Parliament and of the Council [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32003L0088>.
5. Право Європейського Союзу : [підручник] / за ред. В.І. Муравйова. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.
6. Кизименко К.О. Теоретико-правові аспекти регулювання робочого часу та часу відпочинку прокурорських працівників / К.О. Кизименко // Держава і право. – 2010. – Вип. 50. – С. 417–422.
7. Про введення у дію Правил внутрішнього трудового розпорядку для працівників Генеральної прокуратури України : Наказ Генеральної прокуратури України від 5 липня 2011 року № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/iopd.html?_m=publications&_t=rec&id=94103.

УДК 349.2

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ
«СИСТЕМА ТРУДОВОГО ПРАВА»**

**THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES
TO THE DEFINITION OF «SYSTEM OF LABOR LAW»**

Могілевський Л.В.,

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
учений секретар секретаріату Вченої ради
Харківського національного університету внутрішніх справ*

У статті досліджено теоретичні підходи до тлумачення таких понять, як «система», «система права» та «система трудового права». На підставі аналізу зазначених понять надано авторське визначення поняття «система трудового права».

Ключові слова: поняття, система, система права, система трудового права, теоретико-методологічні підходи.

В статье исследованы теоретические подходы к толкованию таких понятий, как «система», «система права» и «система трудового права». На основе анализа указанных понятий предоставлено авторское определение понятия «система трудового права».

Ключевые слова: понятие, система, система права, система трудового права, теоретико-методологические подходы.

In the article the theoretical approaches to the interpretation of concepts such as “system”, “legal system” and “system of labor law”. On the basis of these concepts given author’s definition of the concept of “system of labor law”.

Key words: concept, system, legal system, system of labor law, theoretical and methodological approaches.

Постановка проблеми. З тих самих пір, як поведінка людини набула суспільного значення, виникла необхідність здійснювати її регулювання для того, щоб забезпечувати співвіднесення діяльності, поведінки індивіда з інтересами інших членів суспільства чи певної спільноти (соціальної групи). Спочатку вона регламентувалася звичаєвими нормами (традиціями) та нормами моралі, що забезпечувалися силою суспільного впливу всіх членів спільноти або її окремих представників, які користувалися найбільшим авторитетом і суспільною владою в ній. Однак згодом, з появою держави і права, основний обсяг регулятивних функцій по відношенню до соціальної поведінки та суспільних відносин суб’єктів почало виконувати останнє, тобто право, яке і нині залишається найбільш універсальним та досконалим засобом впо-

рядкування основних сфер суспільного життя, зокрема сфери трудових і тісно пов’язаних з ними відносин.

Стан дослідження. Трудове право, як і будь-яка галузь наукового пізнання, має свою систему, яка пройшла довгий час свого розвитку. Сутність поняття «система трудового права» була предметом дослідження А.Я. Риженкова, В.М. Меліхова, С.О. Шаронова, Л.І. Заморської, О.Д. Шарапова, В.Д. Дербенцева, Д.Є. Семьонова, Ю.Ю. Івчук, В.І. Кунченко-Харченко, С.В. Вишневецької та інших. Проте так і не було сформовано єдиного підходу щодо тлумачення вказаного поняття.

Метою статті є дослідження теоретико-методологічних підходів до визначення поняття «система трудового права».